

Emnekode : H1-124
Kandidatnr. : 8212
Dato : 11.12.13
Ark nr. : 1 av 4

- 1) En lagrettemann var dommer på bygdetinget (men mistet gradvis domsmyndigheten til sorenskriveren, bortsett fra i visse saker). En lagmann var dommer på lagtinget. En lagrettemann var også rettsvitne på lagtinget.
- 2) Målstevne var et rettsmøte utenfor selve tinget. Gjerte i forbindelse med f.eks. grensetvister.
- 3) Sorenskriveren skrev tingbøkene.
- 4) ca. 800 kildebelagte tiltaler og ca. 250-300 kildebelagte henrettelser.
- 5) Rogaland og Finnmark. Det kan forklares med at det er disse fylkene det finnes flest kilder fra, altså i form av blant annet tingbøker og lensregnskap.
- 6) De innebar at noen sagbruk ble "privilegerte" - altså hadde rett til å være i bruk, mens andre ikke hadde det. Rundt halvparten av sagbrukene i Norge ble "lagt ned" (om ikke alltid i praksis), og det var gjerne snakk om bondenes sagbruk - kongens og borgernes sagbruk ble prioritert. Årsaken bak sagbrukprivilegiene var blant annet å hindre prisfall.
- 7) Fogden var lensherrens tjener, så å si, og hadde politi- og påtalemyndighet (men ikke domsmyndighet), han stod for innkreving av oppbørsel (skatt, bøter, osv) og han så for seg at alt gikk

som det skulle på tinget

8) Primærkilden er den kilden som er nærmest i tid og rom ~~at~~ det det fortelles om.

9) Normativ kilde: forteller om assen det skulle være, eksempelvis lover.

Deskriptiv kilde: forteller om assen det faktisk var, eksempelvis tingbøker og brev.

10) Maleficium: svart magi; trolldom brukt for å skade og ødelegge

11) I begrepet opposisjon ligger all form for motstand mot stat og øvrighet, fra opprør til skattesvik, stevnefall, trenering, militær desertering osv.

12) Med "den lange tid" henvises det til hvordan noen endringer i samfunnet kan ta veldig lang tid på grunn av seiglivet "tradisjoner" og levemåter. Det er knyttet til mentalitet, at ting er nedarvet og "inngrødd", f.eks. kulturelt og sosialt.

13) Førsteinstanden var bygdetinget (eller bytinget i byene). Her hadde lagrettemennene domsmyndighet, og lagrettemennene var bønder som var lagrettemenn på omgang. Her kom også sorenskriveren inn i 1590/91, men da kun som det navnet tilsier - skriver, ettersom de færreste bønderne var lese- og skrivekyndige. Sorenskriverens rolle endret seg med tida. I 1633/34

Emnekode : HI-124
Kandidatnr. : 8212
Dato : 11.12.13
Ark nr. : 3 av 4

ble han offisielt gjort til meddommer, selv om det nok i praksis skjedde noe før. I 1687 ble sorenskrivere gjort til enedommer, selv om nok også dette skjedde tidligere. Det er nok snakk om glidende overgang. Årsaken til dette er at sorenskrivere ganske kjapt ble det faste elementet på tinget, ettersom det å være lagrettemenn gikk på omgang blant bondene, og derfor ~~for~~ ble den med mest lovkyndig kompetanse.

Over bygdeetinget i hierarkiet var lagtinget. Her var lagmannen dommer, med lagrettemenn som tingsvitner. Skulle saker ankes fra bygdeetinget, ble det anket til lagtinget.

Øverst var Herredagen. Herredagen ble bare holdt sånn ca. hvert tredje år og bestod av danske adelsmenn fra riksrådet, den norske stattholderen, den norske kansleren, av og til lagmenn, og av og til også kongen. Det var kongen som hadde øverste domsmyndighet.

Senere ble herredagen byttet ut med overhoffretten, som da kun hadde høyesteretten i København over seg.

14) Voldsbeltet refererer til et geografisk belte som gikk fra indre Agder og østover gjennom Telemark og til Hallingdal, som var preget av særlig mye vold. Først og fremst er det isolerte områder det er snakk om her - det fantes ikke vei, bare "krotterstier" - så kommunikasjonen var dårlig. Det både i form av impulser "utenfra", men også i form av stadig

Emnekode : HI-124
Kandidatnr. : 8212
Dato : 11.12.13
Ark nr. : 4 av 4

stying - det var vanskelig for styresmaktene å være til stede. Dette forsterkes av at det er snakk om områder med høy grad av selveie - dette var altså folk som "ordnet seg selv" og det var ingen som holdt oppsyn med dem.

Videre (og kanskje nettopp på grunn av isolasjonen) stod heimeretten sterkt (sedvanebasert, "nedarva" lov som ikke alltid gikk overens med den faktiske loven) og noen har påpekt at det nesten har vært en form for nedarva vikingkultur disse stedene, hvor vold og fysisk styrke både gav status og ble sett på som normalt/forventet atferd.

15) Tingbøkene og sakerefallslistene ~~gjett~~ kan gi ulike bilder av kriminaliteten fordi de delvis tar for seg ulike ting, men også fordi de hver har sine styrker og svakheter.

De fleste forbyrtelesene ble straffet med bøter, og det er nettopp disse som listes opp i sakerefallslistene. Men det er kortfattet informasjon, pluss at folk kunne "sno seg unna" disse listene ved å sone med fogden - altså betale fogden for at saken ikke skulle komme opp. Dessuten var det ikke alltid at folk hadde råd til å betale.

Tingbøkene er mer utfyllende, ettersom de beskriver alt som skjedde på tinget. Man får ikke vite om dommene blir gjennomført, eller om saker som blir anket videre, og det er også en del årganger som har gått tapt.